

им се място, цялостната картина на българското общество в предвечерието на Освобождението.

В този смисъл „Под игото“ е наистина основополагащ текст, доколкото, покрай основното си послание, задава (макар и само загатвайки, прибирайки ги в границите на художествената мяра и житейската достоверност) редица възлови теми, които самият Вазов, както и българската литература, предстои да интерпретират през 90-те години на XIX и началото на XX в. – мястото и ролята на интелегента, отношението „народ-интелигенция“ (при цялата условност на тези назовавания), проблемите за неразбирането, за загубения общ код между тях в разпадането на възрожденски единната представа за българското и т.н.¹⁵ И не на последно място, „женската тема“, освен че задава първообразите на редица устойчиви персонажи и мотиви на литературата – на учителката (Рада), на травестийно интерпретираната еманципирана българка (кака Гинка), на тихата женска саможертвеност (Лалка), на женската хубост като опрощение за греха (Милка) и пр., изговаря и същностния проблем за перспективите, ролята, мястото и границите/ограниченията в свободата на българската жена. Провокира съществени за по-късните литературоведски търсения въпроси, които на българската литература през следващия XX в. ѝ предстои с променлива интензивност да задава и на които с променлив успех и литературата, и литературознанието предстои тепърва да отговарят.

Библиография. Бележки

¹ Цанева, М. Писатели и творби. – София, 1980.

² За „лудостта“ във Вазовото творчество като една от трите ключови „думи-образи, в които именно цялостното отношение на автора към живота и света е активирало определено тяхно значение и е създавало около тях специфични ореолни значения“ вж. в Цанева, Милена. За три ключови думи в поетичния език на Вазов. // Сб. Патриархът. Етюди върху творчеството на Иван Вазов. С., РИК-И-С, 2000.

³ Кирова, М. Йордан Йовков. Митове и митология. – София, 2001.

⁴ Стефанов, В. Участта Вавилон. – София, 2000.

⁵ Хранова, А. Литературният човек и неговите български езици. Пловдив, 1995.

⁶ Хранова, А. Цит. съч.

⁷ Стойчева, Т. Род и национализъм. В: Теория през границите. Въведение в изследванията на рода. – София, 2001, с. 59–90.

⁸ Кака Гинка – хубавелка още, красивото ѝ лице, пленителна в траурните си дрехи; Рада – високо, румено, чернооко момиче, високо, стройно и хубаво момиче, с простодушен и светъл поглед и с миловидно, чисто и бяло лице, Миловидното ѝ лице, оживено от вълнение, по причина на тържествения час, и осветлено от големи влажни очи, ставаше обаятелно-прелестно; Лалка – хубавото си бяло лице, спокойно и бяло лице, разцъфтяло и добило повече женственост; Марийка – Под небрежната му външност личеше стройна снага на бъдеща хубавелка; Милка – хубавичко, момиче младо, хубаво, Милка беше сега още по-хубавичка.

⁹ Пресемантизираната всеобща „лудост“ е вменена като отличителен белег на две жени героини. Едната, Рада, е вписана в линията на романтико-героичното и охарактеризирана от Хаджи Ровоама като „безумница“, а на другата, кака Гинка, като част от битово-реалистичното и в неговите рамки, охарактеризирана като лудичка, пёрната, лудетина, луда и пр., е предоставено да изговори същностното разграничение между „лудостта“ и „нормалността“ във времето на радикалното преобръщане на ценностите: Не съм луда, ами съм народна българка!